

3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/72-1-3>

УДК 334.716:330.341.1

Забашта Є.Ю.

доктор філософії з економіки,
старший викладач кафедри економіки та публічного управління
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Zabashtha Yevhen

V.I. Vernadsky Taurida National University

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті досліджено теоретичні основи інноваційного розвитку підприємництва. Проаналізовано, що реформування економіки на інноваційних засадах є неодмінною та ключовою умовою зростання конкурентоспроможності та передбачає оновлення організаційних структур відповідно до сучасних світових тенденцій розвитку економіки з урахуванням особливостей ринкових перетворень. В роботі встановлено, що інноваційний розвиток для підприємств є необхідною передумовою виживання для них та є потенційним виходом на світовий та європейський ринок. Також проаналізовано та досліджено основні принципи формування механізму інноваційного розвитку підприємництва. У статті розроблено модель механізму розвитку інноваційного підприємництва та структуру формування механізму розвитку інноваційного підприємництва.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, модель механізму інноваційного розвитку підприємництва, інноваційний розвиток підприємств.

Постановка проблеми. Під час ринкових реформ через об'єктивні причини такі, як недосконалість у валютно-грошовій системі, інфляційні процеси, а також те, що Україні було надано безвізовий режим, то діяльність країни повинна бути спрямована на повне впровадження інновацій та їх розповсюдження. Для України отримання безвізового режиму та можливість стати членом Європейського Союзу є способом модернізації економіки, подолання технологічної та економічної відсталості, залучення іноземних інвестицій та нових сучасних технологій, створення нових можливостей зайнятості, зростання рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників та виходу на світовий ринок. Основними шляхами розвитку підприємництва повинні відбуватися через залучення інвестицій та визначатися пріоритетним напрямком розвитку бізнесу – розроблення надійних механізмів кредитної, фінансової

політики для сприяння розвитку інноваційного підприємництва.

Процес розвитку бізнесу в Україні розпочався з здобуттям незалежності, але його функції та розвиток залишається на недосконалому рівні. Переважно це пов'язано з недостатньою підтримкою інновацій та інвестицій та неефективними механізмами оподаткування, які є наслідком відсутності підстав для національної регуляторної політики у сфері розвитку інноваційного підприємництва. Інноваційний розвиток підприємства зосереджується на розв'язанні проблем, які включають ефективне використання наявної логістики, сировини та трудового потенціалу, задоволення потреб внутрішнього ринку за допомогою сучасних комунікацій, сприяння реалізації сучасних науково-дослідних програм та впровадженню для підтримки інновацій та інноваційних технологій. Слід сприяти підвищенню конкурен-

тоспроможності інвесторів приватного сектору, наприклад комерційних банків, інвестиційних фондів для реалізації національної інноваційної політики, планів та проєктів потенційних пріоритетних галузей, впровадженню інновацій та формуванню економічного способу стимулювання інновацій та розвитку підприємств. Саме тому має бути сформована модель механізму розвитку інноваційного підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Проблеми функціонування інноваційного розвитку підприємництва здавна були об'єктом досліджень науковців багатьох країн світу: Р. Гільфердинга, П. Друкера, Р. Кантільона, А. Маршала, Ж.-Б. Сея, А. Сміта, Й. Шумпетера та ін. Серед іноземних економістів слід відзначити, насамперед: П. Шика [1], В. Колоколова [2], Н. Афанасьева [4], В. Владыкина [5], Л. Гашущак-Єфіменко [6], А. Гриньова [7] тощо.

Також особливо слід підкреслити значний внесок українських вчених: Л. Воротіної А. Гальчинського, В. Геєця, В. Герасимчук, М. Єрмошенка, С. Єрохіна, С. Ілляшенка, Г. Кіндрацької, О. Манойленка, А. Наливайко, Б. Патона, В. Соловійова, П. Харіва, Д. Черваньова, Н. Чухрай, В. Шевчука, А. Шегди, В. Щербак, А. Яковлева та інших у розробку питань формування механізму інноваційного розвитку підприємництва.

Формування цілей статті. Метою роботи є дослідження теоретичних основ формування механізму розвитку інноваційного підприємництва та розробка моделі механізму розвитку інноваційного підприємництва. Для її досягнення поставлено такі завдання: дослідити та проаналізувати основні принципи інноваційного розвитку; проаналізувати основні вимоги для формування механізму; сформувати структуру формування механізму розвитку інноваційного підприємництва; розробити модель механізму формування інноваційного підприємництва.

Об'єктом дослідження є процес формування інноваційного розвитку підприємництва в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження стали публікації та науково-аналітичні розробки вчених з проблематики розвитку підприємництва, а також буде використані наступні методи дослідження: *аналізу та формалізації* – для дослідження теоретичних підходів до визначення сутності механізму інноваційного підприємництва; *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень і висновків дослідження.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних засад, що виникають в процесі

формування інноваційного підприємництва та особливості його розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційний розвиток підприємництва не втрачає актуальності на теперішній час. В сучасних умовах діяльності інноваційне підприємництво має справу з якісними новітніми процесами, які виражаються у зміщенні акцентів із матеріальних складових довгострокового успіху підприємства на ринку в бік його нематеріальних характеристик, зокрема, можна виділити серед них, наприклад, як знання, компетенції та динамічні здатності суб'єкта господарювання; глобалізація, у результаті якої зникають кордони між країнами та відкривається доступ до нових ринків збуту, зменшуються все менше розбіжності між виробниками і їх товарами; прагнути досягти успіху в довготерміновій перспективі та короткостроковій перспективі [7]. Сучасна економіка базується на інтелектуальному капіталі та інноваціях, розвитку інформаційної, інноваційної інфраструктури, підвищенні рівня наукоємності виробленої продукції, а також не тільки на скороченні тривалості життєвого циклу нових видів товарів та послуг, а й появі товарів на нових конструктивно-технологічних принципах.

Побудова будь-якого механізму в рамках діяльності господарюючого суб'єкта має ґрунтуватися на таких основних принципах [8; 9]:

1. Принцип сумісності орієнтується на відбір певних елементів і зв'язків, завдяки яким їх сукупність перетворюється в систему, яка володіє ознаками, які є відсутніми у складниках її елементів.

2. Принцип актуалізації орієнтується на виявлення всіх можливих функцій елементів системи і зв'язків між ними, встановлення їх кількісної та якісної визначеності, свідоме підтримання даних зв'язків для досягнення конкретної поставленої цілі перед підприємництвом. Цей принцип також ще називають принципом відповідності.

3. Принцип зосередження полягає в підпорядкуванні окремих функцій здійснення основної системної функції.

4. Принцип лабільності означає підтримання процесу, що відбувається в розвитку системи, підвищення рівня її організованості.

5. Принцип збалансованості зводиться до оптимального розподілу обмежених ресурсів, які є необхідні для здійснення інноваційного розвитку для ліквідації виникаючих диспропорцій.

6. Принцип прискорення означає інтенсифікацію науково-технічного прогресу (появу нових видів продуктів, процесів, технологій і науково-

технічних розробок тощо) під впливом зростання й ускладнення суспільних потреб.

7. Принцип безперервності передбачає орієнтацію господарюючого суб'єкта на безперервний, стійкий, якісний рух уперед для забезпечення його стабільного неперервного розвитку.

8. Принцип економічної ефективності передбачає створення економічно виправданого механізму інноваційного розвитку підприємництва [12].

Метою функціонування будь-якого підприємства (різних форм власності) є збільшення капіталу в тій чи іншій формі чи безпосередньо у вигляді зростання чистого прибутку та у вигляді зростання вартості підприємства. Однак самі по собі дані цілі не можуть бути безпосередньо пов'язані з інноваційним розвитком.

Інноваційний механізм розвитку підприємництва повинен включати такі елементи та інструменти [4]:

- організацію інноваційної діяльності;
- розробку і впровадження інновацій;
- фінансування та стимулювання інноваційної діяльності;
- технологічний трансфер;
- інтелектуальну власність.

Основними вимогами, для побудови механізму інноваційного розвитку підприємництва, є:

- механізм інноваційного розвитку підприємства повинен бути представлений у вигляді точної структурної схеми;
- необхідно більше приділяти увагу інноваціям у всіх сферах діяльності;
- повинен бути представлений ресурсний підхід, який який може дати змогу найкращим чином здійснювати інноваційний розвиток підприємства;
- для ефективної побудови механізму необхідно ввести кількісні показники, які дадуть змогу оцінити потребу господарюючого суб'єкта в інноваційному розвитку, а також результати від запровадження даного механізму;
- розроблений механізм інноваційного розвитку підприємства не повинен суперечити місії і корпоративній меті;
- вибір програми інноваційного розвитку підприємства повинен бути заснований на економічному потенціалі окремого господарюючого суб'єкта;
- інноваційний розвиток підприємства має ґрунтуватися на сучасних і майбутніх фундаментальних знаннях;
- механізм інноваційного розвитку підприємства не повинен суперечити основним вимогам і принципам, правилам, які закладені в основу регулювання державної чи регіональної інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів [10].

Для формування механізму розвитку інноваційного підприємництва необхідна розробка та впровадження сучасних інноваційних технологій. Пошук має бути спрямований на генерацію нових ідей, технічних рішень, створення новацій. Формування фінансових ресурсів інноваційного підприємства визначають способи стимулювання їх зацікавленості в запровадженні нововведень.

Створення інноваційної структури для розвитку підприємства передбачає формування організаційних підрозділів, які займаються інноваційною діяльністю. Таке формування може проходити в різних формах, основними з яких є створення, поглинання, ринкова інноваційна інтеграція.

Формування механізму інноваційного розвитку підприємства пов'язаний з якісними перетвореннями у таких питаннях, як державна політика і державне втручання в інноваційну сферу. Сучасний ринок технічно розвинених, провідних країн світу та Європи є спілкою приватних, державних і суспільних підприємств та організацій.

Пошук має бути спрямований на генерацію нових ідей, технічних рішень, створення сучасних новацій. Це необхідний етап інноваційного процесу розвитку підприємства, що становить основу подальших процесів, пов'язаних зі створенням новацій, які на даний час, придатні для впровадження. Розробка пов'язана з доведенням ідей до закінченого технічного рішення, яке може бути новацією.

Серед основних проблем, які стримують формування механізму інноваційного підприємництва можна виділити [3]:

- по-перше – недосконала система нормативно-методологічного забезпечення та державної підтримки;
- по-друге, недосконале кредитування основних (провідних) галузей економіки;
- по-третє, недостатнє стимулювання створення ефективних форм кооперації і формування організаційно-економічних структур, які б забезпечили, інтеграцію науки і освіти та виробництва при здійсненні інноваційної діяльності;
- по-четверте, відсутність системи мотивацій для національного та іноземного інвестора.

Структура формування механізму розвитку інноваційного підприємства представлена на рис. 1.

Державна підтримка інноваційного розвитку підприємства може здійснюватися шляхом прямого фінансування і непрямого. Законом України «Про інноваційну діяльність», державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється у таких напрямках:

- визначення та підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;

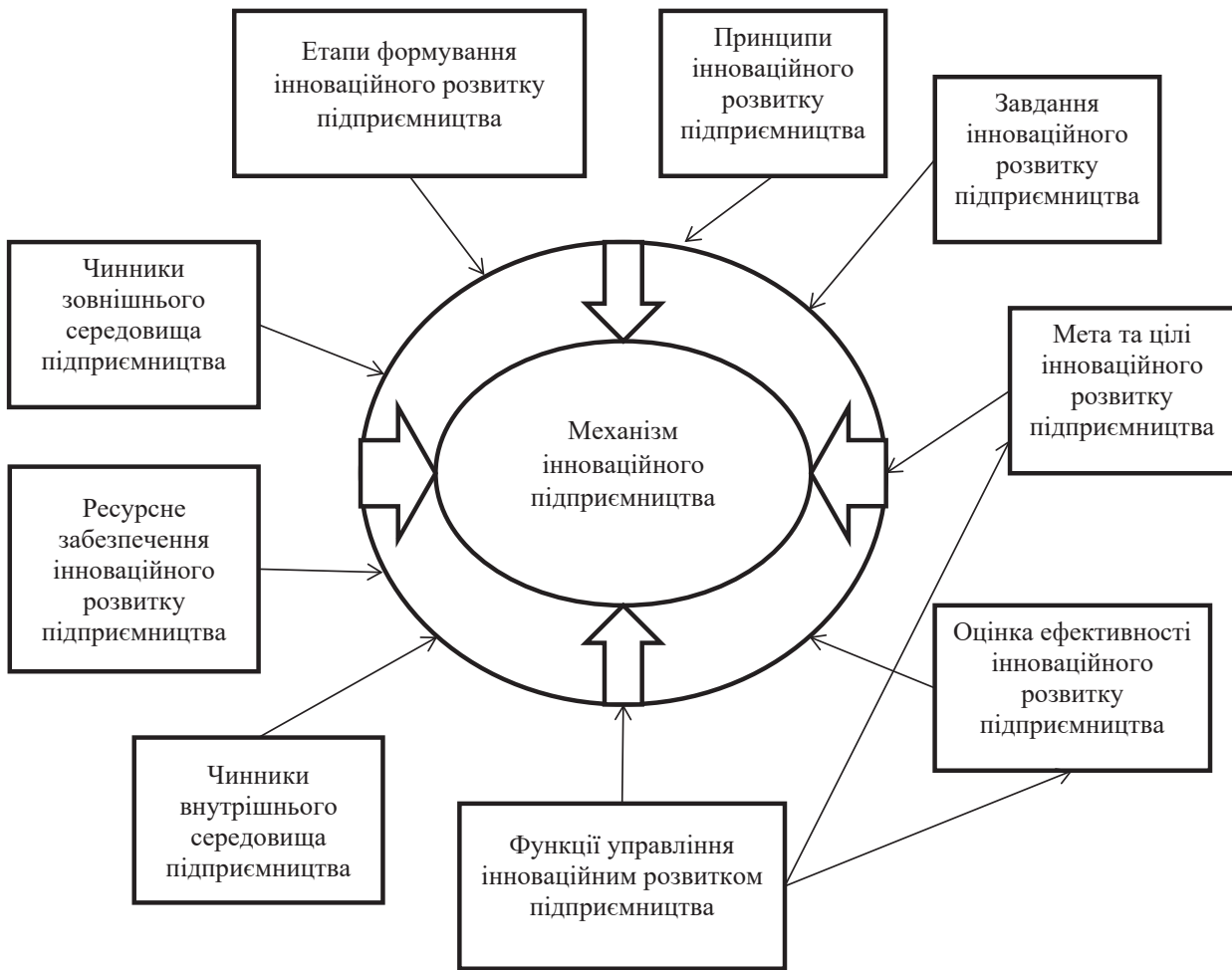

Рис. 1. Структура формування механізму розвитку інноваційного підприємництва

Джерело: розроблено автором

– створення та стимулювання інноваційної діяльності;

– фінансова підтримка виконання інноваційних проектів та підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Для вирішення проблем з формуванням механізму інноваційного розвитку підприємства необхідно [5]:

– вдосконалити нормативно-правову базу державного регулювання та стимулювання інноваційної сфери;

– збільшувати обсяги фінансового забезпечення інноваційної діяльності, наукових розробок;

– фінансування наукових програм з державного бюджету має носити адресний та цільовий характер;

– створити ефективну інноваційну систему, яка діяла б за ринковими принципами;

– проводити системну виважену політику щодо стимулювання нарощування та використання інноваційного потенціалу підприємств;

– сформувати систему державного замовлення науково-технічної продукції;

– сформулювати та затвердити на державному рівні стратегію науково-технологічного та інноваційного розвитку;

– створити умови для формування інфраструктури, що здійснювала б фінансовий, інформаційний, консалтинговий, маркетинговий та інші види підтримки інноваційних процесів.

Отже, можна стверджувати, що інноваційне підприємство є засобом досягнення комерційної мети і основним чинником для економічного зростання будь-якої країни та її розвитку.

На рис. 2. представлена модель механізму інноваційного розвитку підприємства.

Висновки. Отже, інноваційний розвиток є цілеспрямованим, безперервним процесом здійснення інновацій у науковій, фінансовій, комерційній, маркетинговій, технологічній, управлінській діяльності підприємства, спрямованою на максимально повне задоволення суспільних

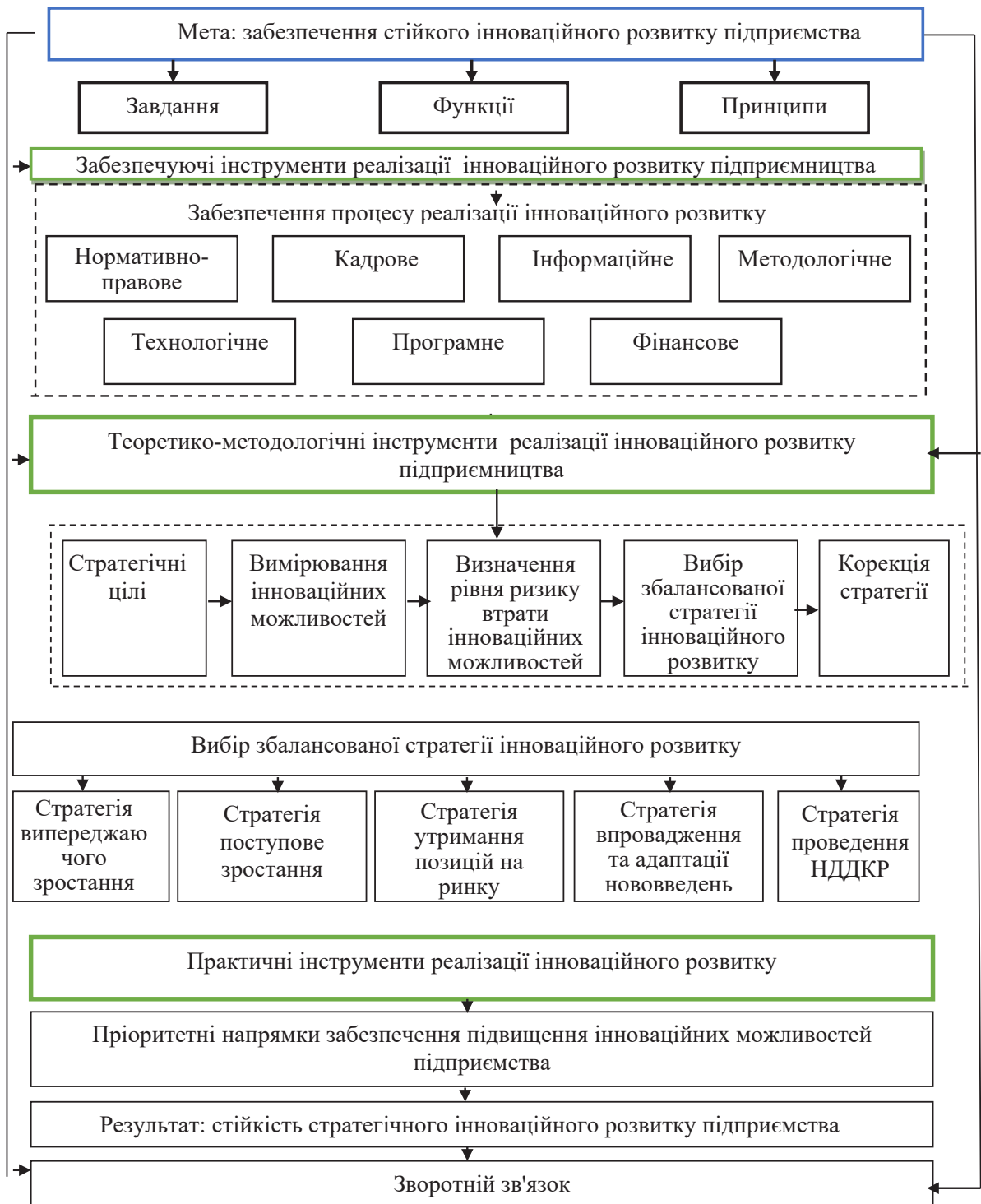

Рис. 2. Модель механізму формування інноваційного підприємництва

Джерело: розроблено автором

потреб на основі реалізації наукових досягнень у процесі виробництва для отримання максимальних економічних результатів та отриманні прибутку.

Запропонована модель механізму інноваційного розвитку підприємництва спрямована на активізацію інноваційного розвитку підприємств.

Основними інструментами для забезпечення інноваційного розвитку підприємництва є: організація інноваційної діяльності; розробка впровадження інновацій та технологій; фінансування та залучення інвестицій для стимулювання інноваційної діяльності; технологічний трансфер; інтелектуальна власність.

Список літератури:

1. Шеко П. Инновационный хозяйственный механизм. Проблемы теории и практики управления. 1999. URL: <http://uptp.ru/pages/content.php?Lang=RU&Mo=2&Year=1999> (дата звернення: 18.11.2021).
2. Колоколов В. А. Инновационные механизмы функционирования предпринимательских структур. *Менеджмент в России и за рубежом*. 2001. URL: <http://www.cfin.ru/press/management/2002-1/08.shtml> (дата звернення: 18.11.2021).
3. Афанасьев Н. В., Рогожин В. Д., Рудыка В.И. Управление развитием предприятия : монография. Харьков : Издательский Дом «ИНЖЭК», 2003. 184 с.
4. Владыкин В. А. Принципы формирования инновационного механизма управления предприятия: системный подход. *Управление экономическими системами*. 2012. № 12. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/printsipy-formirovaniya-innovatsionnogo-mehanizmasistemnyy-podhod> (дата звернення: 26.11.2021).
5. Ганущак-Єфіменко Л. М. Механізм управління інноваційним розвитком підприємства на основі інтеграційної взаємодії. *Формування ринкових відносин*. 2013. № 5. С. 78–82.
6. Гриньов А. В. Инновационный розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління. Харків : ВД «ИНЖЕК», 2003. 305 с.
7. What is Sustainable Development? IISD. URL: <http://www.iisd.org/sd/#one> (дата звернення: 10.11.2021).
8. Принципы устойчивого развития. URL: www.cosd.ru (дата звернення: 25.10.2021).
9. Gavrish O. A., Dunska A. R. Mechanism of interaction of cyclic and sustainable development of industrial enterprises. *Sustainable Development*. Варна, 2013. № 8. С. 14–18.
10. Sustainable Development Strategy. GRI. URL: <https://www.globalreporting.org/information/current-priorities/sustainable-development/Pages/default.aspx> (дата звернення: 22.10.2021).
11. Бурков В. Н., Ириков В. А. Модели и методы управления организационными системами. Москва : Наука, 1994. 270 с.
12. Круглова Н. Ю., Круглов М. И. Стратегический менеджмент. Москва : РДЛ, 2003. 462 с.
13. Кульман А. Экономические механизмы. Москва : Прогресс, 1993. 192 с.
14. Круглов М. И. Стратегическое управление компанией. Москва : Русская Деловая Литература, 1998. 768 с.
15. Сухоруков А. І. Економіка та організація інноваційної діяльності. Київ : Інститут муніципального менеджменту та бізнесу, 2001. 184 с.
16. Йохна М. А., Стадник В. В. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посіб. Київ : Видавничий центр «Академія», 2005. 400 с.
17. Найдюк В. С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 3. С. 251–263.
18. Ткаченко Т. П., Тульчинський Р. В. Розвиток інноваційного підприємництва в Україні. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2010. № 7. С. 223–229.
19. Математика и кибернетика в экономике: словарь-справочник / Отв. ред. Федоренко Н. П. Москва : Экономика, 1971.
20. Райфа Х. Анализ решений: введение в проблему выбора в условиях неопределенности. Москва : Экономика, 1974. 289 с.
21. Устенко О. Інноваційне підприємництво в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка. Фінанси. Право*. 1999. № 6. С. 11–13.

References:

1. Sheko, P. (1999) "Innovative economic mechanism". *Problemy teorii i praktiki upravleniya*. Available at: <http://uptp.ru/pages/content.php?Lang=RU&Mo=2&Year=1999> (accessed 18 November 2021).
2. Kolokolov, V. A. (2001) "Innovative mechanisms for the functioning of entrepreneurial structures". *Menedzhment v Rossii i za rubezhem*. Available at: <http://www.cfin.ru/press/management/2002-1/08.shtml> (accessed 18 November 2021).
3. Afanasev, N. V., Rogozhin, V. D. and Rudyka, V.I. (2003) *Upravlenie razvitiem predpriyatija: monografija* [Enterprise Development Management: Monograph]. Har'kov: Izdatel'skiy Dom «INZhEK».
4. Vladykin, V. A. (2012) "The principles of forming an innovative enterprise management mechanism: a systematic approach". *Upravlenie jekonomicheskimi sistemami*, vol. 12. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/printsipy-formirovaniya-innovatsionnogo-mehanizma> (accessed 26 November 2021).
5. Hanuschak-Yefimenko, L. M. (2013) "The mechanism of management of innovative development of the enterprise on the basis of integration interaction". *Formuvannia rynkovykh vidnosyn*, vol. 5, pp. 78–82.
6. Hrynov, A. V. (2003) *Innovatsijnyj rozvytok promyslovykh pidpriemstv: kontseptsii, metodolohiia, stratehichne upravlinnia* [Innovative development of industrial enterprises: concept, methodology, strategic management]. Kharkiv: VD «INZhEK».

7. What is Sustainable Development? IISD. Available at: <http://www.iisd.org/sd/#one> (accessed 10 November 2021).
8. Principles of sustainable development. Available at: www.cosd.ru (accessed 25 October 2021).
9. Gavrish, O. A. and Dunska, A. R. (2013) Mechanism of interaction of cyclic and sustainable development of industrial enterprises. *Sustainable Development*, vol. 8, pp. 14–18.
10. Sustainable Development Strategy. GRI. Available at: <https://www.globalreporting.org/information/current-priorities/sustainable-development/Pages/default.aspx> (accessed 22 October 2021).
11. Burkov, V. N. and Irikov, V. A. (1994) *Modeli i metody upravlenija organizacionnymi sistemami* [Models and methods of managing organizational systems]. Moscow: Nauka.
12. Kruglova, N. Ju. and Kruglov, M. I. (2003) *Strategicheskij menedzhment* [Strategic management]. Moscow: RDL.
13. Kulman, A. (1993) *Jekonomicheskie mehanizmy* [Economic mechanisms]. Moscow: Progress.
14. Kruglov, M. I. (1998) *Strategicheskoe upravlenie kompaniej* [Strategic company management]. Moscow: Russkaja Delovaja Literatura.
15. Sukhorukov, A. I. (2001) *Ekonomika ta orhanizatsiia innovatsijnoi diial'nosti* [Economics and organization of innovation activity]. Kyiv: Instytut munitsypal'noho menedzhmentu ta biznesu.
16. Jokhna, M. A. and Stadnyk, V. V. (2005) *Ekonomika i orhanizatsiia innovatsijnoi diial'nosti* [Economics and organization of innovation activity]. Kyiv: Vydavnychj tsentr «Akademiiia».
17. Najdiuk, V. S. (2013) “The essence and prerequisites for innovative development of enterprises”. *Marketynh i menedzhment innovatsij*, vol. 3, pp. 251–263.
18. Tkachenko, T.P. and Tulchynskij, R.V. (2010) «Development of innovative entrepreneurship in Ukraine». *Ekonomichnyj visnyk NTUU «KPI»*, vol. 7, pp. 223–229.
19. *Matematika i kibernetika v jekonomike: slovar'-spravochnik* [Mathematics and Cybernetics in Economics: Dictionary-Reference] (1971) / Otv. red. Fedorenko N. P. Moscow: Jekonomika.
20. Rajfa, H. (1974) *Analiz reshenij: vvedenie v problemu vybora v uslovijah neopredelennosti* [Decision analysis: an introduction to the problem of choice under uncertainty]. Moscow: Jekonomika.
21. Ustenko, O. (1999) “Innovative entrepreneurship in Ukraine: state and prospects of development”. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, vol. 6, pp. 11–13.

THEORETICAL ASPECTS OF FORMATION OF THE MECHANISM OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP

In the article investigated the theoretical bases of innovative development of business are investigated in the article. It is analyzed that the reform of the economy on an innovative basis is an essential and key condition for increasing competitiveness and involves updating organizational structures in accordance with current global trends in economic development, taking into account the peculiarities of market transformation. The growth of the national economy and overcoming the consequences of the crisis is possible only, today, with a focus on the development of modern technologies and attracting investment. The paper finds that innovative development for enterprises is a necessary prerequisite for their survival and is a potential entry into the global and European markets. The basic principles of formation of the mechanism of innovative development of entrepreneurship are also analyzed and researched. The article develops a model of the mechanism of development of innovative entrepreneurship and the structure of formation of the mechanism of development of innovative entrepreneurship. The innovative activity of entrepreneurship is based on the constant search for means to meet consumer needs, is based on innovation and provides for the expansion of the boundaries of innovative development. It is investigated that innovative entrepreneurship is a special innovative process of creating new, aimed at finding new opportunities, the commercial use of innovations and innovations. Innovative development of entrepreneurship should be a decisive factor in building the economy in the context of globalization. It is analyzed that for the development of innovative entrepreneurship should be intellectual resources, intellectual capital, science, processes of transfer of modern technologies into production. It is investigated that the development of innovative entrepreneurship requires investment and sufficient funding. It is substantiated that the innovative development of entrepreneurial activity guarantees competitive advantages for business entities and promotes economic development.

Key words: innovations, innovative development, innovative activity, model of the mechanism of innovative development of entrepreneurship, innovative development of enterprises.